

Aleksander Lipiński

Komentarz do art. 10—12 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze

Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska nr 2, 11-28

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aleksander Lipiński
Uniwersytet Śląski
Katowice

Komentarz do art. 10—12 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze

DZIAŁ II WŁASNOŚĆ GÓRNICZA, UŻYTKOWANIE GÓRNICZE ORAZ INNE UPRAWNIENIA GÓRNICZE

Art. 10.

1. Złóża węglowodorów, węgla kamiennego, metanu występującego jako kopalina towarzysząca, węgla brunatnego, rud metali z wyjątkiem darniowych rud żelaza, metali w stanie rodzimym, rud pierwiastków promieniotwórczych, siarki rodzimej, soli kamiennej, soli potasowej, gipsu i anhydrytu, kamieni szlachetnych, bez względu na miejsce ich występowania, są objęte własnością górniczą.

2. Własnością górniczą są objęte także złoża wód leczniczych, wód termalnych i solanek.

3. Złoża kopalin niewymienionych w ust. 1 i 2 są objęte prawem własności nieruchomości gruntowej.

4. Własnością górniczą są objęte także części górotworu położone poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowej, w szczególności znajdujące się w granicach obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Prawo własności górniczej przysługuje Skarbowi Państwa.

1. W toku rozwoju historycznego prawny status złóż kopalin oraz wnętrza skorupy ziemskiej podlegał licznym przemianom, niestety przeważnie w sposób

świadczący o braku wyobraźni i konsekwencji prawodawcy. Międzywojenne prawo górnicze¹ w zasadzie w ogóle nie dawało odpowiedzi na pytanie, kto był właścicielem złóż kopalin². Wyjątek dotyczył tylko tzw. minerałów przynależnych do gruntu, posiadających niewielkie znaczenie gospodarcze (zaliczały się do nich kruszywa, surowce ilaste oraz inne, które nie mogły stać się przedmiotem „własności górniczej”). Były one objęte prawem własności gruntowej. Złoża kopalin o kluczowym znaczeniu gospodarczym³ mogły natomiast stać się przedmiotem „własności górniczej”, powstającej w drodze tzw. nadania górniczego. W zasadzie mógł ją uzyskać każdy, kto miał zdolność prawną do nabywania prawa własności nieruchomości. Wyjątek dotyczył natomiast wskazanych złóż kopalin (np. węgla kamiennego, częściowo węgla brunatnego); były one „zastrzeżone na rzecz Państwa”, a w konsekwencji tylko ono mogło nabywać ich własność górniczą. Odrębna regulacja (w istocie polegająca na utrzymaniu mocy obowiązującej przepisów b. państw zaborczych) dotyczyła kopalin bitumicznych (węglowodorów). Co prawda były one objęte prawem własności gruntowej, ale właściciel mógł rozporządzić prawem do nich, ustanawiając tzw. własność naftową. Własność górnicza oraz zbliżona do niej własność naftowa były prawami podmiotowymi o treści zbliżonej do prawa własności gruntowej. Dawały one uprawnionemu wyłączność m.in. w zakresie wydobywania kopalin objętych takim prawem, jak również możliwość rozporządzania wspomnianymi prawami (tj. własnością górniczą oraz naftową).

2. Sytuacja ta nie uległa istotnej zmianie wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej⁴. Znacjonalizowano wówczas wyłącznie określone tą ustawą gałęzie przemysłu, w tym górniczego. Przedmiotem własności Skarbu Państwa stała się istniejąca wówczas własność górnicza i naftowa. Nie dotyczyło to jednak prawa własności samych złóż.

3. Problem ten nie znalazł też swego rozstrzygnięcia w Konstytucji z 1952 r. Nie dotyczył go zwłaszcza jej art. 8 (art. 12 wedle późniejszej numeracji), według którego „mienie ogólnonarodowe, a w szczególności: złoża mineralne, podstawowe źródła energii, grunty państwowe, wody, lasy państwowe, kopalnie [...] — podlega szczególnej trosce i opiece państwa oraz wszystkich obywateli”. Rozwiązanie to w istocie oznaczało tylko tyle, że mienie ogólnonarodowe (okreś-

¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Dz.U. 1930, nr 85, poz. 654 ze zm.

² Minerałów wedle ówczesnej terminologii. Rozwiązania te były wzorowane na Powszechnej Pruskiej Ustawie Górniczej z dnia 24 czerwca 1865 r., Zb. Ust. 1865, s. 705 ze zm.

³ Ich wykaz określało wspomniane rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r.

⁴ Dz.U., nr 3, poz. 17 ze zm.

lone tam jego składniki) miało pozostawać pod szczególną troską i opieką. Nie przesądzało ono jednak, które spośród wymienionych tam dóbr miały stanowić przedmiot własności, a zwłaszcza komu miałyby ona przysługiwać. Uchylenie tego przepisu spowodowało zresztą, że wątpliwości związane z jego wykładnią stały się bezprzedmiotowe. Z kolei dekret z dnia 6 maja 1953 r. — Prawo górnicze⁵ wprowadził zasadę, że „prawo wydobywania kopalin służy wyłącznie Państwu, chyba że prawo górnicze stanowi inaczej” (art. 4). Wyjątki te nie miały jednak istotnego znaczenia. Brakowało natomiast podstaw, by wspomniany art. 4 interpretować jako rozwiązanie nacjonalizujące objęte jego hipotezą złoża kopalin. Państwowy monopol działalności w zakresie wydobywania kopalin zniesiono dopiero w 1989 r.⁶

4. Ustawa z dnia 9 marca 1991 r. o zmianie Prawa górniczego⁷ wprowadziła rozwiązanie polegające na tym, że „złoża kopalin są własnością Skarbu Państwa. Przepis ten nie narusza praw właścicieli nieruchomości gruntowych” (art. 5 ust. 1). Brak jednak podstaw, by traktować ten przepis jako nacjonalizujący wszystkie złoża kopalin. Mógł on spowodować taki skutek wyłącznie w odniesieniu do złóż znajdujących się poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowej. W ślad za tym dotychczasowe prawo geologiczne i górnicze⁸ przewidywało, że „złoża kopalin niestanowiące części składowych nieruchomości gruntowej są własnością Skarbu Państwa” (art. 7 ust. 1), dzieląc tym samym złoża kopalin na te, które (bez względu na ich rodzaj), znajdując się w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowych, były objęte prawem jej własności, oraz pozostałe (znajdujące się poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowych), które stanowiły przedmiot własności przysługującej wyłącznie Skarbowi Państwa. Inaczej mówiąc, konsekwencją tej ostatniej regulacji było to, że:

- prawem własności nieruchomości gruntowej były objęte wszystkie (bez względu na ich rodzaj i wartość) znajdujące się w jej granicach złoża kopalin, a w konsekwencji istnienie ich wpływało na wartość takiej nieruchomości,
- pozostałe złoża stanowiły przedmiot własności Skarbu Państwa.

Rozwiązanie to nie dawało jednak odpowiedzi, wedle jakich zasad ustalać granice przestrzenne nieruchomości gruntowych oraz pozostałej przestrzeni, w istocie będącej wnętrzem skorupy ziemskiej. Nie było również odpowiedzi na

⁵ Tekst pierwotny Dz.U., nr 29, poz. 113 ze zm. Wraz z wejściem w życie tego dekretu uchylono m.in. wspomniane rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 listopada 1930 r.

⁶ Co nastąpiło wraz z wejściem w życie (dzisiaj już nieobowiązującej) ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U., nr 41, poz. 324.

⁷ Dz.U., nr 31, poz. 128

⁸ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r., tekst pierwotny Dz.U., nr 27, poz. 94 ze zm.

pytanie o status prawny tych elementów wnętrza skorupy ziemskiej, które nie były złożami kopalin. Co prawda w świetle art. 46 § 1 w zw. z art. 143 k.c. nieruchomościami są części powierzchni ziemskiej stanowiące przedmiot odrębnej własności (grunty), to jednak w granicach określonych przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie gruntu prawo jego własności rozciąga się na przestrzeń nad i pod jego powierzchnią, co nie uchybia prawo do wód.

5. Komentowany art. 10 pr.g.g. wprowadza nową instytucję prawną, jaką jest „własność górnicza”. Określenie to niewiele ma natomiast wspólnego z „własnością górniczną” w rozumieniu (nieobowiązującego już) rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r. — Prawo górniczne. W istocie oznacza ono, że złoża kopalin określonych w ust. 1—2, jak również części górotworu położone poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowych (w tym np. naturalne bądź sztuczne pustki) stanowią przedmiot własności górnicznej. Literalnie rzecz biorąc, dotyczy to wszystkich złóż wspomnianych kopalin (przestrzeni nie objętych własnością gruntową), bez względu na to, czy zostały odnalezione, czy też rozpoznane. Nie ma też znaczenia, czy:

- doszło do ich udokumentowania (jeżeli tak — to z jakim stopniem dokładności),
- dokumentacja geologiczna została zatwierdzona (przyjęta pod rządem dotychczasowego stanu prawnego),
- komu przysługuje prawo do informacji geologicznej dotyczącej takich złóż (przestrzeni we wnętrzu skorupy ziemskiej).

Należy jednak podkreślić, że każda dokumentacja geologiczna złoża kopaliny jest wyłącznie przybliżoną informacją o jego istnieniu i granicach, co zresztą zakładają przepisy⁹. Nasuwa się zatem konkluzja, że zakres przestrzenny własności górnicznej oraz własności gruntowej przedstawiają się dość niejasno, co w praktyce może stać się źródłem sporów.

6. Wykaz kopalin, których złoża stanowią przedmiot własności górnicznej, ma charakter zamknięty jednak tylko o tyle, o ile chodzi o złoża znajdujące się w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowych. Jego zmiana jest możliwa wyłącznie w drodze ustawowej. Złoża znajdujące się poza tymi granicami (zwłaszcza poniżej „dolnej” granicy nieruchomości gruntowych), bez względu na ich rodzaj, zawsze są przedmiotem prawa własności górnicznej. Przysługuje ona wyłącznie Skarbowi Państwa i ma charakter niezbywalny. Jedyną możliwością rozporządzenia tym prawem polega na obciążeniu go (w zasadzie) tzw. użytkowaniem górnicznym, o czym mowa w dalszych przepisach (zob.

⁹ Zob. np. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie dokumentacji geologicznej złoża kopaliny, z wyłączeniem złoża węglowodorów, Dz.U. 2015, poz. 987. Zależnie od dokładności sporządzenia takiej dokumentacji błąd oszacowania średnich wartości parametrów złoża i jego zasobów sięga od 40% do 10%.

zwłaszcza art. 12 i nast.). Pomimo swej prostoty komentowany przepis nie usuwa wszystkich wątpliwości związanych z ustaleniem tzw. prawnego statusu złóż kopaliny, a w istocie jest próbą odpowiedzi na pytanie, do kogo one należą oraz z jakiego tytułu.

7. Porównanie wykazu złóż kopaliny stanowiących przedmiot prawa własności górniczej z rozwiązaniem przewidzianym w dotychczasowym stanie prawnym (tj. przez ustawę z dnia 4 lutego 1994 r. — Prawo geologiczne i górnicze) prowadzi do wniosku, że wraz z wejściem w życie komentowanej ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. doszło do nacjonalizacji tych złóż, które znajdują się w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowych, a z mocy art. 10 ust. 1—2 stanowią przedmiot własności górniczej. Ustawodawca nie przewidział natomiast jakichkolwiek roszczeń odszkodowawczych z tego tytułu.

8. Przede wszystkim omawiane rozwiązanie odnosi się w pierwszym rzędzie do „złóż” określonych tam kopaliny. Warto przypomnieć, że złożem kopaliny jest „naturalne nagromadzenie minerałów, skał oraz innych substancji, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą” (art. 6 pkt 19 pr.g.g.). W rezultacie ustalenie, które „naturalne nagromadzenia” kopaliny są złożami kopaliny, a które nimi nie są, staje się przedmiotem niezmiernie zróżnicowanych ocen. Nigdy np. nie da się wykluczyć, że wydobywanie określonego nagromadzenia „może” (będzie mogło, zwłaszcza w przyszłości) przynieść korzyść gospodarczą. Szczegóły zależą od dostępności technologii, relacji ekonomicznych itp. W rezultacie zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że co najmniej w niektórych sytuacjach ustalenie, co jest przedmiotem własności górniczej, będzie niezwykle trudne. Przykładem może być płytko występujący pokład węgla kamiennego o małej miąższości. Jego wydobywanie w skali przemysłowej może być oczywiście nieopłacalne i nie przyniesie korzyści gospodarczej. Nie można jednak wykluczyć opracowania technologii pozwalającej na uzasadnioną ekonomicznie jego eksploatację w skali przemysłowej. Można więc bronić zapatrywania, że w istocie złożem kopaliny byłoby jej każde naturalne nagromadzenie.

9. W świetle art. 10 ust. 1 komentowanej ustawy metan występujący jako kopalina towarzysząca złożu węgla kamiennego nie zalicza się do węglowodorów (które bez względu na miejsce występowania stanowią przedmiot własności górniczej). Przypomnieć należy, że węglowodorami „są ropa naftowa, gaz ziemny oraz ich naturalne pochodne, a także metan występujący w złożach węgla kamiennego, z wyjątkiem metanu występującego jako kopalina towarzysząca” (art. 6 ust. 1 pkt 16). Rozwiązanie to prowadzi do wniosku, że:

- metan w złożu w istocie zalicza się do węglowodorów,
- wyjątek dotyczy sytuacji, w której metan jest wydobywany jako kopalina towarzysząca złożu węgla kamiennego,

— węglowodorem jest natomiast metan wydobywany jako kopalina towarzysząca złożom innych kopaliny (np. soli).

Rozwiązanie to trudno ocenić jako racjonalne. Uzależnienie prawnego statusu złoża kopaliny zależnie od tego, czy jest ona wydobywana jako towarzysząca złożu węgla kamiennego, wypada ocenić krytycznie. W istocie jednak naturalne nagromadzenia metanu zawsze stanowią będą przedmiot własności górniczej. Można przypuszczać, że szczególna regulacja dotycząca metanu jako kopaliny towarzyszącej złożom węgla kamiennego podyktowana została zamiarem wyłączenia rygorów dotyczących koncesjonowania węglowodorów (art. 49a i nast. pr.g.g.).

10. Oznacza to jednocześnie, że złoża kopaliny wymienionych w art. 10 ust. 1—2 nie mogą stanowić części składowych nieruchomości gruntowych. Stosownie bowiem do art. 47 k.c. częścią składową rzeczy jest wszystko, co nie może być od niej odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo bez uszkodzenia lub istotnej zmiany przedmiotu odłączonego (§ 2). Tak rozumiana część składowa nie może być odrębnym przedmiotem własności i innych praw rzeczowych (§ 1). Prowadzi to do wniosku, że nieruchomość gruntowa nie jest strukturą jednorodną. O ile w jej granicach znajdują się złoża kopaliny stanowiących przedmiot własności górniczej, nie mogą one być objęte prawem własności gruntowej. W konsekwencji istnienie takich złóż nie zwiększa wartości nieruchomości. Podobne rozwiązanie dotyczy zresztą wód podziemnych¹⁰. Zawsze stanowią one przedmiot prawa własności Skarbu Państwa¹¹, co jednak nie wyklucza możliwości korzystania z nich przez właściciela nieruchomości.

11. Złoża kopaliny niewymienionych w ust. 1—2, znajdujące się w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowej, stanowią części składowe tej ostatniej i w konsekwencji są przedmiotem prawa własności przysługującego jej właścicielowi. W rezultacie złoża takich kopaliny występujących w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowych wpływają na wartość tych ostatnich (zob. § 46 i nast. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego¹²).

12. Przedmiotem własności górniczej są nie tylko złoża kopaliny wymienionych w ust. 1 oraz 2, ale również części górotworu położone poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowych, w szczególności znajdujące się

¹⁰ Czyli znajdujących się pod powierzchnią ziemi w strefie nasycenia, w tym wód gruntowych pozostających w bezpośredniej styczności z gruntem (art. 16 pkt 68 obowiązującej od dnia 1 stycznia 2018 r. ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. — Prawo wodne. Dz.U. 2017, poz. 1566).

¹¹ Art. 211 ust. 2 Prawa wodnego.

¹² Dz.U. 2004, nr 207, poz. 2109 ze zm.

w granicach obszarów morskich RP. Inaczej mówiąc, własność górnicza obejmuje również m.in.:

- pustki (zarówno naturalne, jak i sztuczne) znajdujące się we wnętrzu skorupy ziemskiej,
- znajdujące się poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowych złoża kopalin innych, niż wymienione w ust. 1—2, w tym znajdujących się w granicach przestrzennych obszarów morskich objętych zwierzchnictwem terytorialnym RP (a w istocie znajdujących się w obrębie dna tych obszarów oraz przestrzeni położonych pod tym dnem).

13. W dotychczasowej praktyce omawiane problemy stały się przedmiotem następujących rozstrzygnięć sądowych:

- kopaliny, które mogą być wydobywane metodą odkrywkową, są objęte prawem własności gruntowej. W skład nieruchomości gruntowej wchodzi nie tylko złoża znajdujące się na powierzchni bądź kilkadziesiąt centymetrów pod powierzchnią, ale także znajdujące się na głębokości np. kilkunastu czy więcej metrów (wyrok NSA z dnia 29 czerwca 1998 r., II S.A. 384/98; tak samo WSA w wyroku z dnia 22 kwietnia 2013 r., III S.A./GI 2012/12); pogląd ten został wypowiedziany pod rządem dawnego stanu prawnego i obecnie zachowuje aktualność tylko w odniesieniu do złóż nie wymienionych w art. 10 ust. 1 oraz ust. 2 oraz ust. 4 objętych własnością górniczną,
- uprawnienia do wydobywania kopalin wywodzą się z prawa własności gruntowej. Przysługują one również podmiotom praw pochodnych od własności, których treścią objęta jest możliwość korzystania z nieruchomości oraz pobierania pożytków (wyrok NSA z dnia 3 listopada 1998 r., II S.A. 918/98),
- zakres zasięgu własności gruntu we wnętrzu ziemi, przewidziany w art. 143 k.c., ograniczony został przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie gruntu, które powinno być wyznaczone każdorazowo w odniesieniu do konkretnej nieruchomości, przy uwzględnieniu miejsca jej położenia, przeznaczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz sposobu, w jaki właściciel nieruchomości faktycznie i potencjalnie, zgodnie z przepisami prawa, może z gruntu korzystać. Jeżeli w tak określonych granicach dozwolonego korzystania z nieruchomości gruntowej przez właściciela zalega złoża kopaliny nieobjęte art. 10 ust. 1 i 2 pr.g.g., to zgodnie z art. 10 ust. 3 tej ustawy objęte jest prawem własności nieruchomości gruntowej (wyrok SN z dnia 9 stycznia 2015 r., V CSK 200/14).

14. Rozwiązanie przewidziane w art. 10, pomimo swej prostoty, generuje jednak wątpliwości związane z ustaleniem granic przestrzennych nieruchomości gruntowych, zwłaszcza zaś w odniesieniu do przesłanek wyznaczających przebieg ich „dolnych” granic, a zatem ustalenia, na jakiej „głębokości” „kończy się” nieruchomość gruntowa i zaczyna się przestrzeń objęta własnością górniczną

Skarbu Państwa. Dość wspomnieć, że odwoływanie się do przeznaczenia nieruchomości określonego przez miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego nie pozwala na ustalenie tego przeznaczenia w razie braku wspomnianego planu. Co prawda wspomniane przeznaczenie może też być kształtowane w inny sposób¹³, jednakże i te rozwiązania nie dają dostatecznych wskazówek pozwalających na wyznaczenie przestrzennych granic nieruchomości gruntowych. Brak zresztą podstaw, by zakładać, że akt prawa miejscowego (uchwała rady gminy w sprawie przyjęcia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego) mógł kształtować przestrzenne granice wspomnianych nieruchomości. Zob. w tej kwestii art. 11 pr.g.g.

15. Ustawodawca jest niekonsekwentny. Skoro przedmiotem własności górniczej są części górotworu położone poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowych (inaczej mówiąc — wewnątrz skorupy ziemskiej), to w konsekwencji ten, kto prowadzi tam jakąkolwiek działalność, powinien uzyskać niezbędne do takiego korzystania (z przedmiotu cudzej własności) prawo podmiotowe. Tak jednak nie jest, czego dowodem jest chociażby art. 2 ust. 1 pkt 4 i 5 pr.g.g., gdzie przewidziano, że wymagania omawianej ustawy (z wyjątkiem działu III dotyczącego koncesjonowania) stosuje się odpowiednio m.in. do „drażenia tuneli z zastosowaniem techniki górniczej”, jak również ich likwidacji. Brak natomiast takiej regulacji w odniesieniu do eksploatacji wykonanych w opisany sposób tuneli. Podobnie wygląda problem niekoncesjonowanych robót geologicznych wykonywanych w granicach przestrzeni wykraczających poza nieruchomości gruntowe, czyli prowadzonych na podstawie projektu robót geologicznych, zarówno podlegającego zatwierdzeniu (art. 80 i nast. pr.g.g.), jak i wymagającego tylko zgłoszenia organowi administracji geologicznej (art. 85 i nast. pr.g.g.). Nie stosuje się wówczas rozwiązań dotyczących użytkowania górniczego (zob. w tej kwestii komentarz do art. 12 pr.g.g.). Zbliżone rozwiązanie należy przyjąć w odniesieniu do wykorzystywania ciepła wnętrza skorupy ziemskiej. Nie jest ono kopaliną. W istocie jest ono postacią energii, a w rezultacie nie jest ono objęte dyspozycją art. 10 pr.g.g. Zob. również art. 12 ust. 4 komentowanej ustawy.

16. Lektura art. 10 pr.g.g. prowadzi równocześnie do wniosku, że prawa podmiotowe do prowadzenia działalności regulowanej prawem geologicznym i górniczym w zasadzie wywodzą się z prawa własności przestrzeni, w granicach której mają one być wykonywane. Oznacza to m.in., że ten, kto zamierza podjąć taką działalność, musi uzyskać prawo podmiotowe pozwalające mu na dany sposób korzystania ze wspomnianej przestrzeni (nieruchomości gruntowej,

¹³ Czego przykładem mogą być wymagania związane z istnieniem tzw. obszarowej bądź indywidualnej (obiektovej) ochrony przyrody, ochroną gruntów rolnych (leśnych) itp.

wnętrza skorupy ziemskiej). W odniesieniu do złóż objętych prawem własności gruntowej oznacza to, że zainteresowany podmiot musi nabyć jej własność bądź takie prawo od niej pochodne (np. dzierżawę), które daje możliwość korzystania z nieruchomości w zamierzonym celu. Ustawa ingeruje w problematykę uzyskiwania tego prawa w ograniczonym zakresie (zob. np. art. 18—19 pr.g.g.), w pozostałych sytuacjach pozostawiając ten problem w zasadzie zainteresowanym stronom. Z kolei jedynym sposobem, w jaki Skarb Państwa może rozporządzić prawem własności górniczej, w zasadzie jest ustanowienie użytkownika górniczego. Ustawodawca nie jest jednak konsekwentny, bowiem niekiedy dopuszcza możliwość korzystania z przedmiotu własności górniczej bez ustanowienia użytkownika górniczego (art. 12 ust. 4 pr.g.g.).

17. „Złoża kopalin nie stanowiące części składowych nieruchomości gruntowej w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. — Prawo górnicze” zostały zaliczone do „strategicznych zasobów naturalnych kraju” w rozumieniu art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju¹⁴. W obecnym stanie prawnym wiele wskazuje na to, że chodzi tu o złoża stanowiące przedmiot prawa własności górniczej. Mogą natomiast pojawić się wątpliwości, czy chodzi tu o takie złoża, które nie były częściami składowymi nieruchomości w dniu wejścia w życie wspomnianej ustawy z dnia 6 lipca 2001 r., czy również te, które, nie będąc nimi obecnie, stanowią przedmiot własności górniczej. Wspomniane zasoby nie podlegają przekształceniom własnościowym, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej (art. 1 pkt 4 w zw. z art. 2), a ich wykorzystywanie powinno odbywać się zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju¹⁵. Rozwiązanie to w istocie zdaje się jednak mieć charakter wyłącznie deklaracji politycznej i trudno dopatrywać się w nim treści normatywnej. Wspomniana ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. nie może bowiem przesądzać o treści innych aktów normatywnych dotyczących wspomnianych zasobów. Przede wszystkim nie ma jakichkolwiek przeszkód, by przewidziane nią rozwiązania zostały zmienione w drodze równorzędnych aktów normatywnych. Nie wiadomo także, jak należy rozumieć przewidziany tam zakaz przekształceń własnościowych. W obowiązującym stanie prawnym brak bowiem powszechnych rozwiązań dotyczących tej kwestii, zwłaszcza zaś odnoszących się do reprivatyzacji. Jeżeli wspomniane „zakaz przekształceń własnościowych” miałyby oznaczać zakaz zbywania własności górniczej, wówczas rozwiązanie to korespondowałoby z brzmieniem art. 10 pr.g.g., wedle którego wspomniana własność jest prawem niezbywalnym. Nie może on natomiast oznaczać zakazu obciążania własności górniczej. Z kolei nakaz respektowania

¹⁴ Dz.U., nr 97, poz. 1051 ze zm.

¹⁵ Definicję tego ostatniego określenia zawiera art. 3 pkt 50 pr.o.ś. Zob. Z. BUKOWSKI: *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*. Toruń 2009.

zasady zrównoważonego rozwoju wynika już z Konstytucji (art. 5¹⁶). Korzystanie ze środowiska i gospodarowanie jego zasobami może odbywać się wyłącznie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 3 pkt 13 lit. a pr.o.ś.).

18. Roszczenia osób fizycznych, byłych właścicieli i ich spadkobierców, z tytułu utraty własności zasobów naturalnych objętych hipotezą art. 1 wspomnianej ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. mają zostać zaspokojone w drodze rekompensat wypłacanych ze środków budżetu państwa, tyle że na podstawie odrębnych przepisów (art. 7). Te ostatnie dotychczas nie ukazały się. Inaczej mówiąc, ustawodawca zadeklarował tylko, że zamierza w (bliżej nieokreślonej) przyszłości uregulować problem roszczeń odszkodowawczych z tytułu przejęcie na rzecz Skarbu Państwa wspomnianych zasobów naturalnych.

Orzekając na podstawie wspomnianego art. 7, sądy przyjęły, że:

- przepis ten nie stanowi źródła prawa podmiotowego dla wymienionych w nim osób fizycznych ani obowiązku wydania odrębnych przepisów, o których mowa w tym artykule (uchwała SN z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 94/12),
- z art. 7 nie wynika dla byłych właścicieli lub ich spadkobierców roszczenie o rekompensatę z tytułu utraty własności zasobów wymienionych w art. 1 tej ustawy (wyrok SN z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 345/12); przepis ten nie stanowi źródła obowiązku legislacyjnego, nie stanowi źródła prawa podmiotowego, a w konsekwencji nie może być podstawą roszczenia o odszkodowanie z tytułu zaniechania legislacyjnego (wyroki: SN z dnia 9 czerwca 2012 r., I CSK 59/12; SA w Warszawie z dnia 27 lutego 2013 r., I Aca 1081/12); odmiennie SA w Krakowie w wyroku z dnia 4 lutego 2011 r. (Aca 13/11),
- skoro art. 7 odsyła do przepisów odrębnych, które nie zostały wydane, to zawarte w nim uregulowanie nie może być podstawą do rozpoznawania przez organ administracji publicznej spraw indywidualnych. Treść tego przepisu nie pozwala na konkretyzację normy prawa materialnego, która kształtowałaby uprawnienia i ewentualne obowiązki oznaczonego adresata (wyroki: NSA z dnia 6 sierpnia 2010 r., I OSK 1377/09; z dnia 23 stycznia 2014 r., I OSK 1567/12; WSA z dnia 6 czerwca 2016 r., IV SA/Wa 481/16),
- użyte w art. 7 [...] sformułowania mają postać deklaracji, skoro do zaspokojenia wymienionych w nim roszczeń ma dojść w przyszłości, na co wskazuje zwrot „zaspokojone zostaną”, czego formą będą rekompensaty „wypłacane” ze środków budżetu państwa, zaś ich podstawą odrębne przepisy. Nie można zatem zwrotu „roszczenia”, użytego w tym przepisie, utożsamiać z roszczeniem w znaczeniu cywilnoprawnym (wyrok SN z dnia 26 czerwca 2015 r.,

¹⁶ Wedle którego Rzeczpospolita Polska m.in. zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

I CSK 316/14, podobnie wyrok SA w Warszawie z dnia 17 listopada 2014 r., I Aca 736/14).

19. W tradycyjnej nauce prawa cywilnego przeważa zapatrywanie, że skoro złoża kopalin (wobec braku cechy samoistności) nie są rzeczami w rozumieniu k.c., to tym samym nie mogą być przedmiotem prawa własności w rozumieniu k.c. Wydaje się jednak, że w obecnym stanie prawnym (z mocy art. 10 pr.g.g.) oceny te mogą być kwestionowane. Nie ma wątpliwości, że złoża kopalin nieobjętych własnością górnictwem i znajdujących się w granicach przestrzennych nieruchomości gruntowej są jej częściami składowymi i brak podstaw, by traktować je jako odrębne (w stosunku do nieruchomości) rzeczy (a co najmniej jako dobra materialne do rzeczy podobne). Złoża kopalin nieobjętych własnością gruntową¹⁷, a ściślej rzecz biorąc: całe wnętrze skorupy ziemskiej, znajdujące się poza granicami przestrzennymi nieruchomości gruntowych, jest — aż do granic suwerenności Rzeczypospolitej Polskiej — przedmiotem wyłącznej własności Skarbu Państwa (a co najmniej musi tak być traktowane). Pozwala to przyjąć, że złoża stanowiące przedmiot własności górnictwem są jednak rzeczami, a co najmniej są one przedmiotami materialnymi, do których m.in. należy odpowiednio stosować przepisy dotyczące rzeczy. Przyjęcie, że wspomniane prawo (własności Skarbu Państwa) w istocie jest szczególną postacią prawa własności w rozumieniu k.c., ma kapitalne znaczenie dla określenia treści uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (np. w zakresie ochrony tego prawa za pomocą roszczeń petytoryjnych). Dość powołać się tu na przykład nielegalnego wydobywania złoża znajdującego się poza granicami nieruchomości gruntowej, będącego przedmiotem własności przysługującej tylko Skarbowi Państwa. Wiele wskazuje jednak na to, że spór o prawny status dóbr stanowiących przedmiot własności górnictwem ma charakter werbalny. Bezspornie bowiem wspomniane dobra są przedmiotem własności górnictwem, do której (w sytuacjach nieuregulowanych komentowaną ustawą) należy odpowiednio stosować przepisy Kodeksu cywilnego, w tym dotyczące prawa własności. Można zatem bronić zapatrywania, że do dóbr objętych własnością górnictwem (stanowiące jej przedmiot) należy odpowiednio stosować przepisy dotyczące rzeczy. W świetle art. 45 k.c. „rzeczami są tylko przedmioty materialne”, przy czym określenie „przedmiot” zakłada jego wyodrębnienie w taki sposób, że może on stanowić przedmiot stosunku prawnego. Nie ma natomiast wątpliwości co do tego, że w istocie wspomniane wyodrębnienie może również stanowić konsekwencję normy prawnej, czego najlepszym przykładem może być tzw. odrębna własność budynków bądź lokali.

¹⁷ Tj. wymienionych w art. 10 ust. 1—2 oraz ust. 4 pr.g.g.

20. W obecnym stanie prawnym nieruchomości gruntowa jest więc strukturą niejednorodną. W jej granicach przestrzennych mogą bowiem występować „obiekty” należące do kogoś innego, czego przykładem są złoża kopalin wymienionych w art. 10 ust. 1—2.

21. Omawiany przepis nie określa ani treści, ani charakteru prawa własności górniczej. Zob. w tej kwestii dalej komentarz do art. 11.

Art. 11.

W sprawach nieuregulowanych w ustawie do własności górniczej, a także do rozstrzygania sporów między Skarbem Państwa a właścicielem gruntu, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego, a także prawa geodezyjnego i kartograficznego dotyczące nieruchomości gruntowych, w tym ich rozgraniczania.

Art. 12.

1. W granicach określonych przez ustawy Skarb Państwa, z wyłączeniem innych osób, może korzystać z przedmiotu własności górniczej albo rozporządzać swoim prawem wyłącznie przez ustanowienie użytkowania górniczego.

2. Uprawnienia Skarbu Państwa w zakresie wynikającym z własności górniczej wykonują właściwe organy koncesyjne.

3. Jeżeli przedmiot własności górniczej znajduje się w granicach obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej, wykonywanie uprawnień właścicielskich wymaga porozumienia z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej.

4. Przepisów dotyczących użytkowania górniczego nie stosuje się do wykonywania działalności niewymagającej uzyskania koncesji.

1. Przedmiotem własności górniczej są określone ustawą (bez względu na miejsce ich występowania) złoża kopalin oraz przestrzeń określana jako wnętrze skorupy ziemskiej, czyli przede wszystkim znajdująca się poniżej „dolnej” granicy nieruchomości gruntowych. Od dnia wejścia w życie Kodeksu cywilnego nie ma bowiem wątpliwości, że nieruchomości gruntowa może obejmować wyłącznie powierzchniową warstwę skorupy ziemskiej (grunt), w granicach określonych przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie tego gruntu (art. 46 § 1 w zw. z art. 143 k.c.). Lektura komentowanych rozwiązań uzasadnia przede wszystkim potrzebę ustalenia treści i charakteru własności górniczej, jak również podjęcia próby wskazania przesłanek pozwalających na rozgraniczenie pomiędzy własnością górniczą oraz własnością nieruchomości (gruntowej).

2. Złoza kopalin (bez względu na ich rodzaj) bezspornie są materialnymi elementami (składnikami) środowiska. Otwarty może być problem, czy są one „rzeczami” w rozumieniu przyjętym przez prawo cywilne. Wiadomo, że tymi ostatnimi mogą być tylko „przedmioty materialne” (art. 45). Tradycyjne zapatrywania na istotę „rzeczy” sprowadzają się do odmowy uznania złóż kopalin za mające taki charakter. Ma za tym przemawiać brak możliwości przyznania im cechy „samoistności”, rozumianej jako wyodrębnienie pozwalające traktować takie złoże jako „rzecz” (przedmiot materialny). Należy jednak podkreślić, że wyodrębnienie określonego wycinka (fragmentu) materii w sposób pozwalający traktować go jako przedmiot materialny (a więc rzecz) może mieć charakter naturalny (ruchomości) bądź stanowiący konsekwencję określonej konwencji (co ma miejsce np. w odniesieniu do rzeczy nieruchomości). Przykładem może być prawny status budynku trwale połączonego z nieruchomością (gruntową). W zasadzie stanowi on część składową takiej nieruchomości (art. 46 k.c.). Niekiedy może jednak być inaczej, czego przykładem może być sytuacja takiego samego budynku, tyle że wzniesionego na nieruchomości stanowiącej przedmiot użytkowania wieczystego. W tej ostatniej sytuacji budynek, pomimo trwałego połączenia z gruntem, nie będzie jego częścią składową. Za sprawą odrębnych uregulowań taki budynek (pomimo trwałego powiązania z gruntem) stanowić będzie odrębną nieruchomość (budynkową), a prawo jego własności przysługiwać będzie każdoczesnemu użytkownikowi wieczystemu nieruchomości (art. 235 k.c.). Podobne rozwiązania dotyczą odrębnej własności lokali. Oznacza to jednocześnie, że wyodrębnienie określonych składników materialnych w sposób pozwalający traktować je jako odrębny przedmiot (obiekt) może zostać dokonane zarówno w sposób naturalny (tj. z uwzględnieniem ich fizycznych cech), jak i sztuczny, w oparciu o normę prawną. Bezspornie zaś norma prawna (np. art. 10 pr.g.g.), określając prawa podmiotowe przysługujące do określonych materialnych składników (środowiska), nakazuje odpowiednio stosować do nich przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące własności nieruchomości gruntowych (art. 11 pr.g.g.). Wiele wskazuje na to, że odesłanie do rozwiązań Kodeksu cywilnego dotyczy całości tego aktu, a nie tylko tych jego wymagań, które odnoszą się do prawa własności rzeczy, w tym nieruchomości. Stosuje się je jednak wyłącznie odpowiednio. Skoro jednak wymagania dotyczące określonego rodzaju rzeczy (nieruchomości gruntowej) należy odpowiednio stosować do obiektów materialnych, które wprawdzie nie są rzeczami (jak np. złóż kopalin), to nie powinno być wątpliwości, iż rozwiązanie to odnosi się m.in. do treści i charakteru praw podmiotowych.

3. Określenie „odpowiednio stosowanie prawa” ma swoje specyficzne znaczenie. Oznacza ono nakaz stosowania określonej normy prawnej (ich grupy) do stanów faktycznych tylko „podobnych” do tych, które objęte są hipotezą (hipotezami) odpowiednio stosowanej normy prawnej (norm prawnych). W praktyce

oznacza to ustawowy nakaz stosowania dyspozycji danej normy prawnej (norm prawnych) do stanów faktycznych tylko podobnych do tych, które objęte są jej hipotezą. Wbrew wypowiedyanym niekiedy poglądom nie oznacza ono stosowania danych norm prawnych w takim zakresie, w jakim jest to możliwe.

4. Analiza omawianych przepisów nasuwa dwojakiego rodzaju wątpliwości. Przede wszystkim odnoszą się one do treści prawa własności górniczej. Odesłanie do odpowiedniego stosowania wymagań Kodeksu cywilnego prowadzi do wniosku, że własność górnicza jest w istocie prawem podmiotowym „podobnym” do własności rzeczy (nieruchomej). Rzecz jasna, wątpliwości mogą dotyczyć sposobu rozumienia wspomnianego „podobieństwa”. Bezsprene prawo to ma charakter wyłączny, bezwzględny (skuteczny *erga omnes*) i obejmuje przede wszystkim korzystanie z jego przedmiotu. W porównaniu z art. 140 k.c. ograniczeniu podlega jednak możliwość rozporządzania tym prawem. W zasadzie jest ono dopuszczalne tylko w drodze ustanowienia użytkowania górniczego. Ustawodawca jest jednak niekonsekwentny, bowiem wymagań dotyczących użytkowania górniczego nie stosuje się do robót geologicznych niepodlegających koncesjonowaniu (art. 12 ust. 4 pr.g.g.). Automatycznie nasuwa się zatem potrzeba ustalenia, jaki tytuł prawny do przedmiotu własności górniczej uzyskują podmioty prowadzące taką działalność w granicach objętej tym prawem przestrzeni, a nadto w jaki sposób on powstaje. Wiele wskazuje na to, że jest nim bezumowne korzystanie z przedmiotu własności górniczej, które powstaje w drodze zatwierdzenia projektu robót geologicznych. Wątpliwości mogą natomiast dotyczyć takich robót geologicznych, które wykonywane będą na podstawie projektu podlegającego wyłącznie przedłożeniu organowi administracji geologicznej, bez jego zatwierdzenia (art. 85 pr.g.g.). Nie powinno natomiast być wątpliwości, że „odpowiednie” stosowanie rozwiązań dotyczących prawa własności w omawianej sytuacji oznacza możliwość posłużenia się przez uprawnionego roszczeniami chroniącymi własność.

5. Znacznie więcej wątpliwości dotyczy przesłanek pozwalających na rozgraniczenie przedmiotów własności górniczej oraz własności gruntowej, a zwłaszcza związanych z tym sporów. Nie można wykluczyć, że pomiędzy właścicielem nieruchomości oraz Skarbem Państwa dojdzie do sporu, którego przedmiotem będzie odpowiedź na pytanie, na jakiej głębokości przebiega dolna granica nieruchomości gruntowej. Możliwy jest również spór związany z ustaleniem, czy dane nagromadzenie minerału jest już złożem kopaliny, a w konsekwencji czy stanowi przedmiot własności górniczej, czy też jest częścią składową nieruchomości. Co prawda art. 11 odsyła w tym zakresie do odpowiedniego stosowania przepisów:

- Kodeksu cywilnego, oraz
- Prawa geodezyjnego i kartograficznego w zakresie, w jakim odnosi się ono do nieruchomości gruntowych, w tym ich rozgraniczania,

jednak w praktyce jest wątpliwe, by rozwiązanie to doprowadziło do zakładanych efektów. Bezsposornie natomiast ten, kto ma w tym interes prawny, może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (art. 189 k.p.c.). Źródłem trudności jest brak dostatecznych wskazówek pozwalających na rozgraniczenie pomiędzy nieruchomością gruntową oraz znajdującym się poniżej wnętrzem skorupy ziemskiej.

6. W świetle art. 11 pr.g.g. ustawowe określenie zakresu uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa w zakresie korzystania z przedmiotu własności górniczej jako „wyłącznych” w istocie jest zbędne. Przewidziana tam „wyłączność” stanowi bowiem powtórzenie rozwiązania przewidzianego w art. 140 k.c. (do którego odsyła art. 11 pr.g.g.), zakładającego wyłączność uprawnień (w tym dotyczących korzystania) przysługujących właścicielowi (w omawianym przypadku Skarbowi Państwa jako podmiotowi własności górniczej). Z ust. 1 komentowanego artykułu bezspornie wynika natomiast, że Skarb Państwa (jako podmiot prawa własności górniczej) może rozporządzić prawami wynikającymi z własności górniczej w zasadzie wyłącznie w jeden sposób, jakim jest ustanowienie użytkowania górniczego. Rozwiązanie to nie jest jednak dostatecznie ścisłe, bowiem przepisów dotyczących użytkowania górniczego nie stosuje się do niekoncesjonowanych robót geologicznych (art. 12 ust. 4), czyli wykonywanych wyłącznie na podstawie projektu robót geologicznych zatwierdzonego w drodze decyzji organu administracji geologicznej bądź przyjmowanego w drodze milczącej zgody tego organu (art. 80 i nast.). Prowadzi to do paradoksalnych wniosków. Złoża wód leczniczych, termalnych i solanek są przedmiotem własności górniczej. Ich poszukiwanie (rozpoznawanie) nie wymaga koncesji (art. 21 ust. 1 pkt 1), a w konsekwencji nie stosuje się wówczas przepisów dotyczących użytkowania górniczego (art. 12 ust. 4). Koncesja jest natomiast wymagana w odniesieniu do wydobywania wspomnianych wód (art. 21 ust. 1 pkt 2). Wiadomo natomiast, że elementem rozpoznania złoża może być jego próbna eksploatacja. Ustawa przewiduje zresztą, że ten, kto wykonuje roboty geologiczne, ma obowiązek zagospodarowania kopalin wydobytych bądź wydobywających się w ich trakcie. Powstaje zatem pytanie, czy (i ewentualnie na jakiej podstawie prawnej) nabywa on prawo ich własności. Wiele wskazuje na to, że Skarb Państwa (jako podmiot prawa własności górniczej) pozbawiony jest jednak możliwości żądania wynagrodzenia z tego tytułu.

7. Niektórzy przedsiębiorcy przejściowo mogli korzystać z przedmiotu własności Skarbu Państwa bez użytkowania górniczego, w tym nieodpłatnie¹⁸ (art. 206 ust. 3—4).

¹⁸ Co stanowiło konsekwencję błędnych rozwiązań legislacyjnych wprowadzonych ustawą z dnia 9 marca 1991 r. o zmianie Prawa górniczego.

8. Niezbędnym elementem umowy ustanawiającej użytkowanie górnicze jest określenie wynagrodzenia z tytułu ustanowienia takiego prawa. Jeżeli ustawa zezwala na korzystanie z przedmiotu własności górniczej Skarbu Państwa bez ustanowienia użytkowania górniczego (jak to np. ma miejsce pod rządami art. 12 ust. 4), Skarb Państwa nie może żądać jakiegokolwiek wynagrodzenia z tytułu takiego korzystania z przedmiotu jego własności. Rozwiązanie to trudno natomiast ocenić jako konsekwentne.

9. Uprawnienia Skarbu Państwa w zakresie wynikającym z własności górniczej, dotyczące użytkowania górniczego, którego przedmiotem jest działalność podlegająca koncesjonowaniu, wykonują organy koncesyjne, tyle że w praktyce dotyczy to wyłącznie ministra właściwego do spraw środowiska oraz marszałka województwa. Co prawda bezspornie organem koncesyjnym jest również starosta, tyle że skoro przedmiotem koncesji tego organu nie mogą być kopaliny objęte własnością górniczą (art. 22 ust. 2 pkt 1 pr.g.g.), to w konsekwencji nie może on reprezentować Skarbu Państwa¹⁹. W odniesieniu do działalności określonej w art. 2 ust. 1 pr.g.g. zadania te powierzono zarządom województw.

10. W odniesieniu użytkowania górniczego obejmującego obszary morskie RP minister właściwy do spraw środowiska (*statio fisci*) ma obowiązek współdziałania z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej (w istocie — zasięgnięcia opinii tego ostatniego). Rozwiązanie to ewidentnie ma charakter szczególny do przewidzianego Prawem wodnym²⁰ (zob. zwłaszcza art. 211—212 tego ostatniego), a w konsekwencji jedynym tytułem prawnym do korzystania z dna wód morskich RP w zakresie podlegającym koncesjonowaniu może być tylko użytkowanie górnicze.

11. Przedstawione wyżej uwagi prowadzą do wniosku, że ustawodawca, określając instytucję własności górniczej, nie miał świadomości znaczących braków jej aktualnego modelu.

12. Co do treści użytkowania górniczego zob. art. 16 pr.g.g. oraz komentarz do tego przepisu.

¹⁹ Odmiennie H. SCHWARZ: *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*. T. 1. Wrocław 2013, s. 135.

²⁰ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r., Dz.U. 2017, poz. 1566.

Literatura

- BUKOWSKI Z.: *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*. Toruń 2009.
- FELCENLOBEN D.: *Granice nieruchomości i sposoby ich ustalania*. Warszawa 2011.
- GÓRSKI J.: *Nowe „Prawo geologiczne i górnicze” a sytuacja prawna nieruchomości*. „Nieruchomości” 2012, nr 7.
- LEVY M.: *Górnicze prawo*. W: *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego*. Red. H. KONICA. T. 1. Warszawa 1931.
- LIPÍŃSKI A.: *Rozwój ustawodawstwa górniczego w Polsce w latach 1918—1939*. Cz. 2. W: *Sbornik přednasek Sekce Banske Zakonodarstvi a Hornictvi v Minulosti. Symposium Hornicka Příbram ve Vede a Technice 1981*. Příbram 1981.
- LIPÍŃSKI A., LIPÍŃSKA K.: *New Polish Geological and Mining Law*. “Polish Yearbook of Environmental Law” [Toruń] 2011.
- LIPÍŃSKI A., MIKOSZ R.: *Rozwój ustawodawstwa górniczego w Polsce w latach 1918—1939*. W: „Problemy Prawne Górnictwa”. T. 6. Red. A. AGOPSZOWICZ. Katowice 1983.
- MIKOSZ R.: § 24. *Granice przestrzenne nieruchomości gruntowych; § 31. Prawa do złóż kopalin oraz innych fragmentów górotworu*. W: „System Prawa Prywatnego”. T. 3: *Prawo rzeczowe*. Red. E. GNIEWEK. Warszawa 2013.
- MIKOSZ R.: *Kilka uwag o wzajemnych relacjach pomiędzy własnością górniczą a własnością gruntową*. W: *Rozprawy z prawa prywatnego: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiolkowi*. Red. M. PAZDAN. Warszawa 2017.
- Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2015.
- SCHWARZ H.: *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*. T. 1. Wrocław 2013.
- Wybrane problemy prawa geologicznego i górniczego*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2016.

Aleksander Lipiński

Comment on Art. 10—12 of Geological and Mining Act of 2011

Summary

According to Art. 10 of GMA deposits of hydrocarbons, hard coal, and methane occurring as an accessory accompanying mineral, lignite, metal ores except of bog soddy iron ores, native metals, radioactive element ores, native sulphur, halite rock salt, potassium salt and potassium — magnesium salt, gypsum and anhydrite, precious stones (gemstones), curative waters, thermal waters and brines — irrespective of their location (the place of their occurrence), are subject to mining property belonging to the State Treasury. Mining property also covers the parts of the formation rock mass located outside the borders of the land property, in particular those located within the maritime territories of the Republic of Poland. All other minerals are the subject to the land property. The provisions of the Civil Code apply, *mutatis mutandis*, to the mining property. The State Treasury, in the limits prescribed by the law, to the exclusion of other persons, may use the object subject of the mining property or dispose of its rights solely by the creation establishing of a mining usufruct. The mining property is inalienable (non-transferable).

Key words: mining property, landownership, legal situation of mineral deposits

Александр Липинский

**Комментарий к ст. 10—12 закона от 9 июня 2011 г.
«Геологическое и горное право»**

Резюме

Согласно ст. 10 закона от 9 июня 2011 г. «Геологическое и горное право», месторождения углеводородов, каменного угля, метана как попутного полезного ископаемого, бурого угля, металлической руды за исключением болотной руды, самородных металлов, руд самородных радиоактивных элементов, самородной серы, каменной соли, сильвинита, гипса, ангидрита, драгоценных камни, а также месторождения лечебных вод, термальных вод и рапы, несмотря на их локализацию относятся к горной собственности принадлежащей Государственной казне. Ей предметом является тоже ороген вне пространственных границ земельных участков, особенно в пределах морских районов Республики Польша.

Месторождения остальных полезных ископаемых относятся к праву собственности на земельный участок. К горной собственности принимается соответственно положения Гражданского кодекса. Государственная казна может в определенных правом рамках, за исключением третьих лиц, пользоваться предметом горной собственности или распоряжаться своим правом только путем установления горного пользования. Горная собственность это неотчуждаемое право.

Ключевые слова: горная собственность, собственность на земельный участок, правовая ситуация месторождения полезных ископаем